

Інформатизація освіти: сучасний етап (проблеми та перспективи розвитку)

Аналізуються сучасні проблеми та суперечності інформатизації освіти, що пов'язуються з дистанційним навчанням, електронною системою управління закладом освіти, створенням електронної бібліотеки, інтенсифікацією міжнародного інформаційного спілкування тощо.

Ключові слова: людина, інформація, культура, навчання, виховання.

Інформатизація освіти – магістральний напрям її розвитку у XXI століття. Новий етап цього процесу пов'язується із впровадженням дистанційного навчання, формуванням електронної системи управління навчальним закладом, становленням електронних бібліотек тощо. Нові завдання у цьому контексті постають перед вчителем, який має освоїти всі ці інновації першим. На жаль, модернізація навчання в педагогічних університетах України здійснюється вкрай суперечливо. Інформаційні технології ще не стали тут провідними й визначальними. Очевидно, настав час впровадження особливої програми інформатизації педагогічних університетів, яка б передбачала, з одного боку, встановлення нової і новітньої техніки, з другого – перенавчання викладачів, створення електронних підручників, впровадження високих інформаційних технологій.

Одним із пріоритетних напрямів інформатизації сучасної освіти є дистанційне навчання. Його сутність полягає у віддаленому отриманні студентами знань, коли більшість навчальної інформації і консультативних послуг надається через Інтернет, очна явка студентів потрібна лише в окремих випадках: для отримання настановних лекцій, складання іспитів тощо (та й то не завжди), для захисту дипломної роботи або складання державного іспиту з фаху. Не важко собі уявити, яке значення має подібний підхід для вчителів, які закінчили вуз 10, 15, а то й 20 років тому. Без відриву від виробництва вони можуть освоїти новітні інформаційні технології, спілкуватись з базовими кафедрами, вдосконалювати свою педагогічну майстерність, займатись самостійною науковою роботою.

Позитивний приклад організації дистанційного навчання можна побачити в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Студент може отримати нову спеціальність чи підвищити кваліфікацію віддалено від Києва, не витрачаючи час і гроші на дорогу. Лекційний матеріал за допомогою модераторів розміщується викладачами на сайті Університету [4] і самостійно вивчається студентами, там же можна знайти практичні завдання із інструкціями до виконання, тестування теж проводиться в комп'ютерному режимі.

Значущим результатом ініціативи вищих навчальних закладів, що сприяє інформатизації освіти, а також може прискорити входження України в європейський інформаційний простір і забезпечувати подальше подолання масової комп'ютерної неграмотності населення, є відкриття у 2005 році двох центрів комп'ютерного тестування за Міжнародною програмою ECDL (European Computer Driving License) – Європейським стандартом комп'ютерної грамотності. Перший центр – «ЄвроОсвіта» – відкрито при Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут», другий – при Національному технічному університеті України «Харківський політехнічний інститут».

Розглядаючи навіяні на сьогодні інформаційні технології, Н.В. Апатова виділяє як їхні найважливіші характеристики:

1) типи комп'ютерних навчальних систем (навчальні машини, навчання і тренування, програмоване навчання, інтелектуальне репетиторство, керівництво й користувачі);

2) використовувані навчальні засоби (навчання через відкриття, мікросвіти, гіпертекст, мультимедиа);

3) інструментальні системи (програмування, текстові процесори, бази даних, інструменти подання, авторські системи, інструменти групового навчання) [2].

Отже, слід визначити, що інформаційна технологія навчання – це процес підготовки й передачі інформації студентові, засобом здійснення якого є комп'ютер.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі вищого навчального закладу за рахунок наявності множини аналітичних процедур (пошук, сортування, вибірка, порівняння інформації і т.д.); відкритої структури, що дозволяє швидко вносити будь-які зміни в зміст навчальної програми залежно від результатів її апробації; можливості зберегти й опрацювати велику кількість різномірної інформації (звукової, графічної, текстової та відео) та компоувати її в зручному вигляді сприяє: розкриттю, збереженню та розвитку індивідуальних здібностей студентів, належному кожній людині унікального сполучення особистих якостей; формуванню у студентів пізнавальних можливостей, прагнення до самовдосконалення; забезпеченню комплексності вивчення явищ дійсності, безперервності взаємозв'язку між гуманітарними, технічними науками та мистецтвом; постійному динамічному оновленню змісту, форм та методів навчальних процесів.

Електронна бібліотека – ще один спосіб інформатизації в навчальному закладі, який дозволяє читати книги, періодичні видання, автореферати в електронному форматі, віддалено від самої бібліотеки або в ній. При цьому фонди електронної бібліотеки складають електронні видання, які можна переглядати в Інтернеті або Інтранеті (локальна мережа навчального закладу). Це дуже зручний і раціоналізований шлях отримання нової інформації, проте надає студентам сильну спокую використовувати тексти для написання власних робіт, просто копіюючи фрагменти чужих джерел.

Як бачимо, процес інформатизації навчальних закладів є значно складнішим, ніж вбачається на перший погляд. Повноцінна інтеграція нових інформаційних технологій у старі рамки сформованих технологічних процесів, схем управління і взаємодії суб'єктів освітньої, наукової, культурної і виробничої діяльності зачіпає основи функціонування закладу освіти, охоплює різноманітні аспекти, торкається діяльності більшості людей і тому не може відбуватися швидко. Крім того, повноцінна інформатизація, як було показано, потребує в першу чергу відповідної трансформації соціально-професійного мислення і формування високої інформаційної культури. Комплексна інформаційна організація – це процес побудови середовища поступової всеохоплюючої трансформації організації, функціонування і зв'язку всіх процесів, як у самому закладі, так і зовні [13, с.108].

У цілому, окреслені організаційно-технологічні аспекти цілком відповідають тактичним крокам, визначеним Національною доктриною розвитку освіти:

– забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу;

– запровадження дистанційного навчання із застосуванням у навчальному процесі та бібліотечній справі інформаційно-комунікаційних технологій поряд з традиційними засобами;

– розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуску електронних підручників;

– створення індустрії сучасних засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню і є важливою передумовою реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти [10].

У світоглядному плані важливо підкреслити, що інформатизація освіти – якою б нагальною вона не була – повинна ґрунтуватись на високій інформаційній культурі викладачів і студентів, яка базувалась би на загальнолюдських цінностях та адекватній сучасному інформаційному суспільству моделі морального виховання його членів. Ця модель має не абсолютизувати інформаційні технології як такі, а сприяти розвитку і творччю самореалізацію окремої особистості. При цьому ми певним чином потрапляємо в «замкнене коло», оскільки, з одного боку, інформатизація освіти неможлива без високої інформаційної культури населення, з іншого – інформаційна культура не може розвиватись поза процесами впровадження інформаційних технологій в освітню

систему. Це замкнене коло може бути розірване винятково засобами виховання – адже високоморальна інформаційна культура може активно формуватись під виховним впливом викладача на засадах рівноправного діалогу.

У цілому, домінуютою сучасних процесів інформатизації освіти можна вважати створення корпоративних систем управління – формування в рамках кожного навчального закладу інтегральної системи по типу АСУ–ВНЗ. Інтегровані корпоративні системи включають низку основних модулів, наприклад, в університеті такими модулями можуть бути: «Розробка навчальних планів», «Планування навчального навантаження», «Розрахунок заробітної платні», «Ведення контингенту студентів», «Облік кадрів» і т.д. Ці модулі в інтегрованій системі сполучаються між собою, потрібна інформація враховується автоматично – наприклад, інформація про набір студентів автоматично передається в модуль планування навантаження, так само як і розроблені в електронному режимі навчальні плани. Все це, зрозуміло, значно економить час і убезпечує від помилок, нестиковок в інформації.

Характерними рисами освітніх установ і в цілому освітньої системи України є багатоплановість видів діяльності, відомчі відмінності, різні форми власності, індивідуальна специфіка кожної освітньої установи в організації навчального процесу, керуванні науковими дослідженнями, управлінні адміністративно–господарською і фінансово–економічною діяльністю, проведенні кадрової політики, реалізації соціальних програм і т.д. Тому вирішення проблем управління освітніми установами неможливе без їх повної інформатизації на основі сучасної корпоративної інформаційної системи і без створення інфраструктури управління розвитком освіти [14, с.127].

Робота таких інтегрованих систем зазвичай потребує організації автоматизованих робочих місць (АРМ).

Наприклад, в університеті необхідними є такі автоматизовані робочі місця: АРМ ректора, АРМ проректорів (для кожного окреме, імовірно, з різним набором програмного забезпечення), АРМ головного бухгалтера і АРМ бухгалтерів, АРМ начальника та АРМ інспекторів відділу кадрів, АРМ начальника та АРМ інспекторів навчально–методичного департаменту, АРМ вченого секретаря та АРМ спеціалістів наукового відділу, АРМ директора бібліотеки та АРМ модератора електронної бібліотеки тощо.

Ці автоматизовані робочі місця потрібні і для організації роботи локальної мережі, яка є наступним технологічним кроком в процесах інформатизації освіти. Впровадження мереж можливе не лише всередині навчального закладу, а і між навчальними закладами – спочатку між співпрацюючими, між закладом і органом державного управління, якому він підпорядкований, потім – між галузевими, а в неблизькій перспективі – і між усіма. Локальні мережі значно спрощують процеси обміну інформацією, полегшують її пошук і надання, допомагають обміну досвідом між студентами і викладачами, підвищують прозорість і гуманістичність навчально–виховного процесу, а також ефективність його результатів. Сучасні інтегровані інформаційні системи, які мають функціонувати в рамках окремого навчального закладу, створюють фундамент для впровадження локальних інформаційних мереж між ними.

Ще одним із прикладів застосування інформаційних технологій в управлінні ВНЗ є створення Інформаційної аналітичної системи у Херсонському державному університеті, роботи з побудови якої почалися в 1998 р. Ця система також побудована за модульним принципом і включає зокрема такі модулі: «Персонал», «Контингент», «Студент», «Електронна сесія» [18, с.31].

Прикладом локальних мереж в освіті є створена за ініціативи Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» національна освітньо–наукова мережа URAN (Ukrainian Research and Academic Network) для забезпечення установ, організацій та фізичних осіб зі сфери освіти, науки та культури України доступом до світових інформаційних ресурсів через мережу Інтернет.

Архітектура мережі URAN – трирівнева. До перших двох рівнів належить центральний вузол у м. Києві, який має магістральні (оптоволоконні і супутникові) канали передачі даних, пов'язані з глобальною мережею Інтернет і опорними вузлами мережі. Третій рівень включає власну інформаційну інфраструктуру і кампусові мережі університетів, академічних установ, наукових бібліотек, які є колективними користувачами

усіх ресурсів мережі URAN. Цю мережу планується використати як основу для розгортання Національної системи дистанційного навчання [9, с.195].

Інформатизація наукової діяльності сприятиме підвищенню ефективності наукових досліджень, створенню потужної системи науково–технічної інформації та її використанню на всіх етапах наукової діяльності за умови активізації всіх її форм. Повинні бути створені умови для широкої комп'ютеризації та математизації природничих і гуманітарних наук, входження у світову інформаційну мережу баз даних та знань, формування в майбутньому «об'єднаного» чи «колективного» інтелекту. Інформатизація вітчизняної науки дасть змогу підвищити її практичну віддачу, прискорити інтеграцію у світову науку.

Важливим завданням є збереження інформації про пам'ятки матеріальної і духовної культури, архівні документи, забезпечення швидкого доступу до вітчизняних і світових досягнень культури.

З цією ж метою необхідно створити комп'ютерні інформаційні системи для поширення культурних еталонів, стандартів і досягнень вітчизняної культури, насамперед створення електронних копій творів та архівів видатних діячів національної культури, представлення їх у системах глобальних комп'ютерних комунікацій, для її ефективного використання у сфері освіти та виховання, що дасть змогу у будь–якій точці України отримувати не тільки необхідну інформацію з економічних, агробіологічних, зоотехнічних, медичних, маркетингових, технологічних, юридичних питань, а і відповідні знання з історії та культури України, культури інших народів через автоматизовані бібліотеки тощо.

Але поряд з певними успіхами, процес інформатизації освіти в Україні виявив цілий комплекс споріднених проблем, серед яких головною є відсутність єдиного підходу в обґрунтуванні і формуванні напрямів застосування інформаційно–комп'ютерних технологій для вдосконалення системотворчих елементів освітньої діяльності. Це виражається в наступному:

- недостатній рівень врахування можливостей використання сучасних інформаційно–комунікаційних технологій при визначенні змісту освітніх програм і структури державних освітніх стандартів за напрямками і спеціальностями вищої і післядипломної освіти;

- недостатня кількість, якість і слабка інтегрованість спеціалізованих і загально–системних програмно–технічних засобів та інформаційних ресурсів для застосування в освітній діяльності;

- недостатнє врахування можливостей використання сучасних інформаційно–комунікаційних технологій при створенні і відновленні навчально–методичного забезпечення освітньої діяльності;

- недостатнє і несистемне використання сучасних інформаційно–комунікаційних технологій під час удосконалення освітніх програм;

- нерозвиненість форм застосування інформаційно–комунікаційних технологій в управлінні освітою на місцевому і регіональному рівнях;

- відсутність діючого механізму накопичення, узагальнення і поширення передового досвіду використання інформаційно–комунікаційних технологій в освітній діяльності ВНЗ та інших навчальних закладів;

- відсутність цільового бюджетного фінансування створення інформаційних, освітніх і наукових ресурсів;

- невідповідність у багатьох випадках вимог державних освітніх стандартів до змісту вищої освіти сучасним проблемам використання інформаційно–комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності студентів;

- недосконалість нормативно–правового забезпечення використання інформаційно–комунікаційних технологій в освіті, особливо дистанційних форм навчання;

- недостатньо розвинена система контролю якості електронних засобів навчання й освітніх інформаційних технологій, у тому числі дистанційних, що може привести до зниження якості освіти;

- відсутність ефективною системи перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних кадрів і професорсько–викладацького складу щодо використання сучасних інформаційно–комунікаційних технологій у вищій та середній школі.

Тому, при аналізі сучасного стану інформатизації освіти можна визначити ряд пріоритетних напрямів державної політики, що в тій чи іншій мірі реалізуються на сьогоднішній день. Це насамперед:

– Сертифікація та створення сертифікаційних центрів для ефективного використання зазначених засобів.

– Підключення навчальних закладів до єдиної цифрової мережі з подальшим виходом в Інтернет.

– Формування єдиного інформаційного середовища безперервної освіти з створенням баз даних по напрямкам та спеціалізаціям підготовки, які включали б в себе методичну документацію, енциклопедичні та довідкові видання, підручники та навчальні посібники, а також другорядні видання, що використовуються у навчальному процесі. Висвітлення наших досягнень і можливостей на міжнародних освітніх порталах та організація обміну інформаційними ресурсами української системи освіти з іншими.

– Вдосконалення інструментальних засобів безперервної освіти, орієнтованих на прискорення освоєння матеріалу та набуття стійких навичок учнів. Сюди можна віднести розробку комп'ютерних підручників та методичних матеріалів, комп'ютерних навчальних систем, мультимедійних продуктів тощо.

– Організація інфраструктури інформатизації освіти як складової частини інформатизації суспільства в цілому, яка б виконувала роль структури, що забезпечить створення нових, тиражування та впровадження існуючих інформаційних технологій в систему безперервної освіти.

Здійснюючи інформатизацію освітньої галузі, суспільство і освіта мають в цілому переглянути свої погляди на якість освіти, що надається, визначити основні її сучасні і перспективні складові, а також завдання щодо її досягнення в умовах ІС.

Першочерговим завданням є створення глобальної комп'ютерної мережі освіти та науки.

Організація державних і приватних центрів масового навчання населення нових спеціальностей з урахуванням вимог міжнародних стандартів для кадрового забезпечення усіх напрямів інформатизації як за рахунок інтенсифікації підготовки відповідних фахівців, так і створення навчального середовища на їх комп'ютеризованих робочих місцях; розвиток системи індивідуального безперервного навчання на основі автоматизованих навчальних курсів та систем, інтелектуальних комп'ютерних і дистанційних технологій навчання.

Як бачимо, інформатизація суспільства не може відбуватися повноцінно без підготовки молоді, яка буде працювати на нових засобах передачі, вироблення та зберігання інформації. Тому важливим процесом освіти сучасності є її інформатизація, яка здійснюється швидкими темпами.

Отже, інформатизація освіти є невід'ємною складовою інформатизації суспільства, відображає загальні тенденції глобалізації світових процесів розвитку, виступає як визначальний інформаційний і комунікаційний базис розвитку освіти, гармонійного розвитку особистості і соціально-економічних систем суспільства.

Саме прискорення інформатизації багато в чому залежить від якісного рівня управління відповідними соціальними системами: людиною, громадою, державою, суспільством. Потрібно звернути увагу на те, що підвищення ефективності управління дає змогу цілеспрямовано прискорити створення нової техніки, технологій, забезпечити своєчасне впровадження і широке розповсюдження їх в усіх галузях народного господарства, в самому управлінні, дає можливість найкраще використовувати великий науково-інтелектуальний потенціал суспільства.

І, нарешті, хочеться сказати, що перехід освітніх процесів до якісно нового, більш досконалого і результативного рівня дає змогу нам, сучасним студентам, отримувати набагато більше корисних і важливих для нашої фахової діяльності знань, навичок і умінь. Ми маємо безліч можливостей самовираження і самовдосконалення. Головне для нас – своєчасне засвоєння і відкритість новому.

Незважаючи на проблеми в державному управлінні освітою, кризові явища у політичній, економічній і фінансовій сфері, Україна має перспективи досягти рівня розвинених країн стосовно якості й ефективності використання ІКТ у навчальних

зкладах. На це вказують тенденції розвитку у цій сфері, інтелектуальний і кадровий потенціал країни, який великою мірою концентрується у вищих навчальних закладах і наукових установах, а також вільний доступ українських фахівців до новітніх рішень і розробок у сфері ІКТ.

Підвищення рівня комп'ютерної компетентності викладачів навчальних закладів повинно відбуватися паралельно із впровадженням стандартів комп'ютерної грамотності державних службовців, фахівців, студентів, школярів.

Розроблення і впровадження електронних систем управління кожним вищим навчальним закладом має узгоджуватися із технологічними рішеннями загальної системи управління освітньою сферою.

Будь-які дії із впровадження нового обладнання, відкриття доступу до нових програмних засобів і ресурсів мають супроводжуватися відповідним підвищенням кваліфікації викладацького і управлінського складу навчальних закладів. Для цього необхідно надати організації не і фінансове забезпечення навчального процесу і сертифікації рівня володіння ІКТ.

Впровадження технологій електронного навчання має підтримуватися на рівні держави не тільки фінансово, але й шляхом удосконалення нормативно-правової бази щодо можливостей їх використання в різних формах навчання, в тому числі і в дистанційній формі.

Збільшення кількості програмних засобів навчального призначення, забезпечення вільного доступу до них має супроводжуватися заходами безпеки щодо несанкціонованого доступу до цих засобів та забезпеченням захисту авторських прав і об'єктів інтелектуальної власності в цій сфері.

Підвищення ефективності використання ІКТ в освіті має супроводжуватися моніторингом досягнень у цій сфері, який спиратиметься на міжнародні методики і індикатори, а також на позитивний практичний досвід інших країн, в тому числі країн СНД.

Перспективність даного процесу обумовлюється тотальною інформатизацією суспільства, переходом його від виробничих форм життєдіяльності до наукомістких, які дозволяють працювати з надзвичайно великими обсягами інформації за відносно короткий час.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI століття: монографія / В.П. Андрущенко. – К, Педагогічна думка, 2007. – 350 с.
2. Апатова Н.В. Теория информационной экономики: монография / Н.В. Апатова; Таврич. нац. ун-т ім. В.И. Вернадского. – Симферополь, 2005. – 336 с.
3. Богатырь Б.Н. Система образования России как объект информатизации // Школа–семинар «Создание единого информационного пространства системы образования» (г. Москва, 3–5 нояб. 1998 г.). – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1998.
4. Дистанційні курси Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dn.npu.edu.ua
5. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 року № 537–V–<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
6. Информационная технология в университетском образовании. М., 1991.–249 с.
7. Информатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О.І. Пушкаря. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002.
8. Ершов А.П. Концепция информатизации образования // Информатика и образование. – 1988. – № 6. – С. 7–12.
9. Кремень В. Г. Ніколаєнко С. М., Степко М. Ф. та ін. Вища освіта в Україні: навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнко. – К.: Знання, 2005.–327 с.
10. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
11. Кремень В.Г. Суспільство знань і якісна освіта // Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик «Освіта», № 13 – 14, 21–27 березня 2007 р.
12. Михальченко М. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України: монографія / М.І. Михальченко, В.П. Андрущенко, О.І. Бульвінська та ін.; Акад. пед. Наук України, Ін-т вищ. освіти. – К.: Пед. думка, 2007. – 223 с.

13. Національна доктрина розвитку освіти (затверджена Указом Президента України №347/2002 від 17 квітня 2002 р.) Електронний ресурс]. –Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002>.

14. Орлов П. І. Інформаційні системи і технології в управлінні, освіті, бібліотечній справі: науково–практичний посібник / П. І. Орлов, О. М. Луганський. – Донецьк: ТОВ «Альфа–Прес», 2004. – 291 с.

15. Основы современных компьютерных технологий: Учебное пособие/ Под ред. А.Д. Хоменко – СПб.: КОРОНА–принт, 1998.

16. Рейзема, Я.В. Информатика социального отражения (информационные и социальные основания общественного разума) / Я.В. Рейзема. – М.: Политиздат, 1990. – 249 с.

17. Семенов З. П. Информатика: достижения, перспективы, возможности. / З. П. Семенов. – М: Наука, 1988. – 176 с.

18. Співаковський О. В. Управління ІТ вищих навчальних закладів: як інформаційні технології допомагають зробити управління ефективним: методичний посібник / О. В. Співаковський, Д. С. Щедролюсьєв, Я. Б. Федорова, Н. М. Чаловська, О. О. Глушенко, Н. А. Кудас. – Херсон: Айлант, 2006.–356 с.

19. Указ Президента України N 347/2002 від 17 квітня 2002 року «Про Національну доктрину розвитку освіти».

Гончаров В.И. Информатизация образования: современный этап (проблемы и перспективы развития)

Анализируются современные проблемы и противоречия информатизации образования, которые связаны с дистанционным обучением, электронным управлением заведением образования, созданием электронной библиотеки, интенсификацией международного информационного общения.

Ключевые слова: человек, информация, культура, обучение, воспитание.

Goncharov, V.I. Informatization of education: modern stage (problems and prospects of development)

Current problems and contradictions of informatization of education, associated with distance learning, electronic system of management of educational institutions, creating an electronic library, intensification of international information communication, etc. are analyzed.

Key words: human being, information, culture, education, upbringing.

УДК 165.742: 37

Уваркіна О.В.

Інтелектуальний потенціал освіти інформаційного суспільства

Освіта розглядається у дискурсі суспільно–гуманітарних і філософсько–педагогічних практик як джерело суспільного інтелекту, що складає активний потенціал суспільного та індивідуального людського розвитку.

Ключові слова: людина, освіта, культура, філософія освіти, навчання, виховання.

Система освіти, як один із вагомих соціальних інститутів, органічно пов'язана з соціально–економічною та політичною організацією суспільства, з характером культури і домінуючою спрямованістю суспільного життя. Цей інститут має специфічну рису, яка полягає у тім, що він може випереджувати суспільний розвиток, але й може відставати від нього. Таке відставання через певну інерційність і консервативність освітньої системи є характерним та нормальним для буденних та стійких періодів суспільного життя. Але в періоди змін, якісного зрушення в політичному, соціально–економічному, технологічному житті суспільство повинно переналягоджувати свою освітню систему, переводячи її в режим випереджувального розвитку [9, с.9]. Н.Кочубей справедливо говорить: «Зміни в освіті повинні відповідати тим змінам, що відбуваються в суспільстві, освіта повинна змінюватися сама і змінювати соціум у майбутньому. У сучасній суспільній свідомості, як ми вже підкресливали, має створюватися нелінійний стиль мислення. Нелінійність мислення в освіті означає, насамперед, сприйняття її як складної нестабільної системи» [12, с.38].

Такий діалектичний зв'язок між формуванням особистості культурою та знаннями суспільства, подвійної ролі освіти як консерватора та катализатора суспільного розвитку актуалізує розгляд ролі освіти у становленні науково–освітнього та інтелектуального потенціалу нації у світі, що зазнає інформаційної революції, глобалізації, посилення взаємозалежності та гомогенізації освітніх систем. «Наша епоха, – зазначає В.Андрущенко, – характеризується насамперед такими фундаментальними явищами (процесами), як глобалізація та інформаційна революція. Їхній вплив на всі сторони життя виявляється таким потужним і всеохопним, що жоден із процесів, що відбуваються, не може бути раціонально пізнаним без адекватного осмислення в контексті означених процесів» [3, с.6].

Відомий футуролог А.Торфлер серед викликів для сучасної освіти називає «підтриманням гомогенності освіти», за умов коли «суспільство летить до гетерогенності» [11, с.335] Серед можливих шляхів зняття суперечності між необхідністю різноманіття та необхідністю спільних точок А.Торфлер називає «поділ в процесі освіти даних і навиків [11, с.335]». Він обстоює ідею поєднання «варіативності інформації», що її отримують студенти та «єдності навиків людської комунікації та соціальної інтеграції» [11, с.337]. На думку автора, такий підхід збереже суспільство як таке, уможлививши при цьому значну різноманітність варіантів «надвибору».

На початку XXI сторіччя весь світ перебуває в очікуванні нової епохи і одночасно намагається відшукати соціальну, економічну та науково–технологічну платформу виживання, нову парадигму підготовки людини до життя, яка б забезпечила не лише адаптивне ставлення до дійсності, але й розвиток самої дійсності у відповідності до людських вимірів життя, продиктованих ідеалами XXI ст. Центром цієї парадигми, на думку В.Андрущенка, є освіта, яка розвивається як відповідь на виклики цивілізації і одночасно як відповідь на потреби людини знайти своє місце і можливості самореалізації у новому глобальному просторі [2, с.7].